

DOI: 10.52363/2414-5866-2022-2-6

УДК 351.82:379.85

Тюріна Д.М., к.пед.н., доц., НУЦЗУ, м. Харків,

ORCID: 0000-0002-1506-5849

*Tiurina D., PhD in Pedagogy, Associate Professor, Department of Management,
National University of Civil Defense of Ukraine, Kharkiv*

МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ТУРИСТИЧНІЙ СФЕРІ

MODELS OF STATE MANAGEMENT IN THE TOURISM INDUSTRY

У статті розглянуто основні організаційні моделі державного регулювання туристичної галузі за кордоном, а саме в тих країнах, що посідають перші чотири місця за міжнародними туристськими прибуттями (Франція, Іспанія, Італія, США). Подано характеристику ролі держави в діяльності індустрії туризму та приватно-підприємницької сфери, яка посідає підлегле положення щодо держави. Наголошено, що туристична сфера ефективно розвивається в тих країнах, державне керівництво яких розглядає її як галузь економіки. Вивчення досвіду різних країн показує, що розвиток туризму достатнім чином залежить від того, як на державному рівні сприймається ця галузь. Будь-яка держава для того, щоб отримувати від туристичної індустрії доходи до бюджету, повинна спочатку вкладати кошти в розвиток інфраструктури, підготовку програм розвитку туризму на різних територіях, навчання кадрів для роботи у сфері туризму, а також займатися організацією національного турпродукту на різних ринках. Зазначено, що державна влада самостійно визначає пріоритетні напрями розвитку туристичної діяльності з метою внесення країни до сфери інтересів міжнародного туризму.

Слід зауважити, що світова практика свідчить, що ідеальної моделі, яка б дала можливість державі створити оптимальну структуру управління туристичною сферою, не існує.

***Ключові слова:** сфера туризму, моделі державного управління, державне регулювання, туристичні підприємства.*

The article discusses the main organizational models of state regulation of the tourism industry abroad, namely in those countries that occupy the first four places in terms of international tourist arrivals (France, Spain, Italy, USA). The role of both the state in the activities of the tourism industry and the private business sector, which occupies a subordinate position against the state, is characterized. It is noted that the tourism area is effectively developing in those countries whose government authorities consider it as a branch of the economy. The study of the experience of different countries shows that the development of tourism depends on how the industry is perceived at the state level. Any state, in order to receive budget revenues from the tourism industry, must first invest in the development of infrastructure, the preparation of tourism devel-

opment programs in different territories, the training of personnel to work in the tourism sector, and also organize the national tourism product in different markets. The state power independently determines the priority directions for the development of tourism activities in order to include the country in the sphere of interests of international tourism.

It should be noted that world practice shows that there is no ideal model that allows the state to create an optimal structure for managing the tourism sector.

Key words: *tourism, models of public administration, government regulation, tourism enterprises.*

Постановка проблеми. Активний розвиток туристичної сфери дає можливість країнам світу отримувати кошти до державного бюджету, підвищувати доходи суміжних галузей економіки, покращувати стан інфраструктури туристичних місць і підприємств. У більшості країн чималий вплив туристичної сфери на економіку регулюється спеціально створеним центральним органом виконавчої влади. Проте ступінь державного управління туристичним сектором країнами світу є неоднорідною й залежить від рівня їх економічного розвитку. Ця обставина є причиною виникнення кількох основних моделей державного управління сферою туризму, виходячи з дослідження яких можна простежити певні закономірності в створенні туристичного бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематиці досліджень державного управління туризму, теоретичним питанням туристичної політики, інноваційному потенціалу регіонального розвитку туризму присвячено наукові праці сучасних зарубіжних і вітчизняних учених, серед яких Алексеева Ю. В., Аніщенко А. П., Близнюк А. М., Головашенко О. В., Давиденко Л. І., Дзюбіна А. В., Коніщева Н. Й., Кривега Л. Д., Сисоєва С. І., Ткаченко Т. І. та інші науковці.

Виділення невирішених проблем. Слід зауважити, що існує чимало досліджень щодо такого популярного напрямку, як туристична сфера, цій темі присвячено наукові праці великої кількості вчених. Але водночас не до кінця висвітлено роль державного управління у сфері туризму. Досвід різних країн показує, що успіх розвитку туризму залежить від того, як на державному рівні сприймається ця галузь, наскільки вона має державну підтримку. Хоча необхідність державного управління у сфері туризму є очевидною, реалізація його потребує особливого підходу та визначення певних моделей управління.

Постановка завдання. Завданням рукопису є визначення ролі державного управління в туристичній сфері, а також виділення основних моделей державного управління на світовому туристичному ринку.

Виклад основного матеріалу. Роль державного управління у сфері туризму – це дії органів державної влади, що спрямовані на формування

умов залучення туристів на територію держави, створення можливостей організації привабливого відпочинку для іноземних громадян і навіть налагодження міжнародних зв'язків щодо реалізації групових поїздок туристів у державу або реалізація населенням країни туристичних поїздок до інших країн.

Щороку рейтинг країн на туристичному ринку змінюється, проте позиція Франції як лідера залишається незмінною протягом тривалого часу. Чимала кількість туристів приїжджає на відпочинок (в основному у весняний період) саме до Франції. Це пояснюється великою кількістю пам'яток на будь-який смак, миловидністю пейзажів, особливостями історичного й художнього надбання, помірним кліматом і чудовою транспортною розв'язкою, а також високим рівнем обслуговування туристів (готельно-ресторанна справа, парки атракціонів) і транспортними інфраструктурами [1]. Також великий потік туристів, за різними статистичними даними, спостерігається в такі країни, як Іспанія, Італія та США.

Слід зауважити, що прибутковість туристичної галузі та держави туризму на найвищому рівні спостерігається в тих невеликих країнах, які зробили основну ставку на розвиток туристичної діяльності.

Державна влада самостійно визначає пріоритетні напрями розвитку туристичної діяльності з метою внесення країни до сфери інтересів міжнародного туризму. Наприклад, пріоритетними напрямками розвитку туристичної галузі в Угорщині вважається проведення маркетингових досліджень, організація просування туристичного продукту на зарубіжних ринках, організація інформаційного забезпечення туристів, упровадження в туристичну галузь сучасних інформаційних технологій, розробка й реалізація заходів зі стимулювання щодо в'їзного туризму. Франція пріоритетними напрямками розвитку туристичної діяльності вважає реалізацію заходів щодо стимулювання соціального туризму, а також здійснення заходів охорони довкілля.

Розвиток туристичної діяльності здійснюється за рахунок заходів, спрямованих на стимулювання збуту туристичного продукту, ознайомлення з природними та іншими об'єктами туристичного призначення мешканців інших країн. На жаль, у нашій країні не приділяли достатньої уваги до розвитку туристичної галузі, роблячи акцент на формуванні нормативно-правової бази здійснення туристичної діяльності. Хоча варто зауважити, що українська культура й традиції, місця відпочинку приваблюють іноземних громадян.

Державне управління сфери туризму покликане забезпечити реалізацію таких функцій:

- 1) нормативно-правове регулювання туристичної діяльності, що формує основу забезпечення конкуренції на туристичному ринку та основу захисту споживчих інтересів, податкових кордонів функціонування туристичної галузі;

- 2) здійснення координації розвитку туристичної галузі;
- 3) стимулювання міжнародного обміну з допомогою спрощення туристичних формальностей, формування сприятливих умов, що забезпечують розвиток туризму;
- 4) гарантування безпеки у сфері туризму, зокрема охорони довкілля;
- 5) інформаційне забезпечення туризму, що полягає в збиранні й обробці статистичних даних, випуску та поширенні інформаційних рекламних матеріалів, проведенні досліджень наукового характеру у сфері туризму;
- 6) просування національного туризму на міжнародному ринку;
- 7) здійснення підготовки кадрів у сфері туризму [2].

Основними інструменти державного управління сфери туризму є:

- 1) розробка нормативно-правової бази, що забезпечує регламентування основних питань розвитку туристичної галузі, зокрема економічного стимулювання розвитку перспективних туристичних напрямків і видів;
- 2) розробка правил діяльності суб'єктів господарювання, зайнятих у туристичній сфері;
- 3) розробка антикризових заходів, що дозволяють пом'якшити несприятливий вплив світової економіки на розвиток туристичної сфери. Для туристичної галузі характерна висока стійкість в умовах кризових ситуацій, проте тривалий негативний вплив економічних подій і пандемії суттєво негативно вплинули на туризм;
- 4) формування умов, що забезпечують залучення інвестиційних ресурсів у туристичну сферу;
- 5) координація темпів розвитку туризму й суміжних з ним галузей;
- 6) регулювання туристичних потоків за рахунок забезпечення попиту й розширення пропозицій у сфері туризму [2].

Державне регулювання сфери міжнародного туризму обумовлено низкою причин, до яких можна віднести такі:

- 1) туризм є складним багатокомпонентним комплексом, що містить засоби розміщення, сферу громадського харчування, культурні чинники, туроператорів і турагентів тощо. З погляду державного управління туристична сфера має горизонтальну побудову;
- 2) країни, розвинені туристично, мають сильні органи державного регулювання, відповідальні за розвиток туристичної галузі й стимулювання просування туристичного продукту держави [3].

Таким чином, як показує державне управління різних країн, розвинена система туристичної сфери багато в чому залежить від того, як державна влада сприймає цю галузь, наскільки вона має державну підтримку. Хоча необхідність державного управління у сфері туризму очевидна, через особливості цієї сфери державне управління має регулювати її також з особливим підходом. З одного боку, туристична галузь як складний багатокомпонентний комплекс потребує координації своєї господарської діяльності на-

багато більше, ніж будь-яка інша; з іншого боку, надмірне державне регулювання й регламентація стримує прояв підприємницької ініціативи, що є основою становлення та розвитку ринкових відносин.

Світова практика свідчить, що ідеальної моделі, яка б дала можливість державі створити оптимальну структуру управління туристичною сферою, не існує. Вивчаючи принципи державного регулювання туристичної діяльності, можемо побачити на рис. 1 кілька характерних позицій, наявних на світовому туристичному ринку.

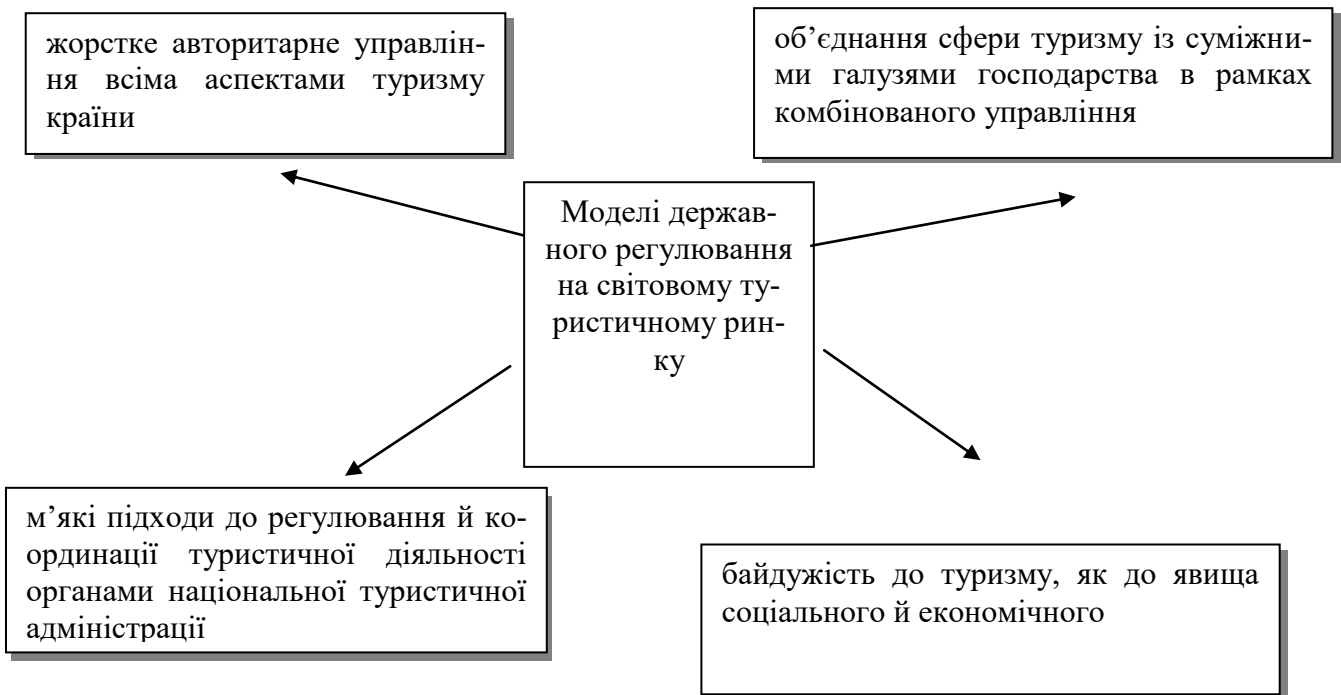

Рис. 1. Моделі державного регулювання на світовому туристичному ринку [5]

Таким чином, зараз існують різні організаційні системи управління туризмом – від самостійних чи комбінованого управління до національних адміністрацій, що безпосередньо підпорядковані уряду. Крім того, деякі країни світу здійснюють управління туристичною діяльністю лише на рівні регіональних органів державної влади, інші – не мають державних важелів впливу на сферу туризму взагалі.

Різноманітність цих форм пояснюється специфікою соціально-економічних і політичних умов розвитку окремих держав, ступенем значущості туризму в національній економіці, рівнем розвитку ринкових відносин, масштабами туризму в різних країнах [4]. Слід відзначити, що для виконання своїх функцій державна структура в галузі туризму має встановлювати відносини з міністерствами економіки, фінансів, торгівлі, культури,

освіти, сільського господарства, транспорту тощо. При цьому в туристичному секторі економіки дуже складно досягти компромісу між організацією ефективної міжланкової взаємодії та необхідним рівнем децентралізації.

У країнах із розвинутою економікою державне регулювання туристичної галузі може бути мінімальним. Країнам, що розвиваються (сюди ж належить і наша держава), і країнам з перехідною економікою, навпаки, необхідна підвищена увага на державному рівні до розвитку сфери туризму. Повне відсторонення держави від проблем розвитку туризму може згубно позначитися на всіх учасниках туристичної діяльності.

Висновки. Таким чином, функції влади з управління туристичною сферою можуть здійснюватися за допомогою державно-приватного партнерства й повинні містити:

1) визначення основних пріоритетів, цілей, завдань і принципів державно-приватного партнерства у сфері туризму;

2) комплексний аналіз рівня соціально-економічного й екологічного розвитку кожного регіону України та туристичної галузі зокрема, виявлення факторів, що впливають на розвиток;

3) інтеграцію програм інвестиційного й інноваційного розвитку регіону з цілями та заходами туристичних підприємств;

4) формування й реалізацію програм покращення інфраструктури регіонів з метою створення умов, що сприяють ефективному розвитку туристичної галузі;

5) мотивацію туристичних підприємств щодо проведення заходів, спрямованих на розвиток нашої країни.

Світова практика свідчить, що ідеальної моделі, яка б дала можливість державі створити оптимальну структуру управління туристичною сферою, не існує. Тому можна виділити як мінімум чотири моделі державного регулювання на світовому туристичному ринку, серед яких:

1) жорстке авторитарне управління;

2) об'єднання сфери туризму з суміжними галузями господарства (комбінований тип);

3) м'які підходи до регулювання й координації;

4) байдужість до туристичної сфери.

Список використаних джерел:

1. Алексеева, Ю.В. Державне регулювання розвитку туристичної галузі України в контексті досвіду Франції. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi/cgiirbis_64.exe?.2.

2. Близнюк, А.М. Механізми державного регулювання сфери туризму: сутність і шляхи удосконалення. *Вісник ДІТБ. Серія: Економіка, організація і управління підприємствами (у туристичній сфері)*. 2007. № 11. С. 76-84.

3. Захарова, О.В. Регіональний розвиток туристичної інфраструктури в Україні. URL: http://mdu.in.ua/Nauch/Konf/suchasni_tekhnologiji_upravlinnja_turistichnim_ta_.pdf.
4. Іноземний досвід регулювання діяльності туристичної сфери та його використання в Україні. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/solovjov.htm.
5. Моделі розвитку індустрії туризму (зарубіжний досвід). URL: http://tourlib.net/statti_ukr/bartoshuk.htm.
6. Сисоєва, С.І. Механізми управління туристичним бізнесом в Україні. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2014-2/doc/2/08.pdf>.
7. Ткаченко, Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія. Київ: Київський національний торговельно-економічний ун-т, 2016. 537 с.

References:

1. Aliksieieva, Yu.V. Derzhavne rehuliuвання rozvytku turystychnoi haluzi Ukrainy v konteksti dosvidu Frantsii [State regulation of the development of the tourism industry of Ukraine in the context of the French experience]. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi/cgiirbis_64.exe?.2.
2. Blyzniuk, A.M. Mekhanizmy derzhavnoho rehuliuвання sfery turyzmu: sutnist i shliakhy udoskonalennia [Mechanisms of state regulation of tourism: the essence and ways to improve]. *Visnyk DITB. Serii: Ekonomika, orhanizatsiia i upravlinnia pidpriemstvamy (u turystychnii sferi)*. 2007. No. 11. pp. 76-84.
3. Zakharova, O.V. Rehionalnyi rozvytok turystychnoi infrastruktury v Ukraini [Regional development of tourist infrastructure in Ukraine]. URL: http://mdu.in.ua/Nauch/Konf/suchasni_tekhnologiji_upravlinnja_turistichnim_ta_.pdf.
4. Inozemnyi dosvid rehuliuвання diialnosti turystychnoi sfery ta yoho vykorystannia v Ukraini [Foreign experience in regulating the activities of the tourism sector and its use in Ukraine]. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/solovjov.htm.
5. Modeli rozvytku industrii turyzmu (zarubizhnyi dosvid) [Models of development of the tourism industry (foreign experience)]. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/bartoshuk.htm.
6. Sysoieva, S.I. Mekhanizmy upravlinnia turystychnym biznesom v Ukraini [Mechanisms of tourism business management in Ukraine]. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2014-2/doc/2/08.pdf>.
7. Tkachenko, T.I. Stalyi rozvytok turyzmu: teoriia, metodolohiia, realii biznesu: monohrafiia [Sustainable tourism development: theory, methodology, business realities]. K.: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, 2016. 537 p.